

An Analysis of the Activities in 5th Grade Social Studies Textbooks Based on the Theory of Multiple Intelligences

Elif Demir¹ and Aysel Tüfekci^{2*}

¹Gazi University, Institute of Educational Sciences, Ankara, Türkiye

²Gazi University, Gazi Faculty of Education, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

The aim of the study was to examine the activities in the 5th grade social studies textbook, renewed within the scope of the Turkey Century Education Model (TYMM), according to the Theory of Multiple Intelligences. The research was designed using the document analysis method, and the obtained data was analyzed using the descriptive analysis technique. The data source of the study consisted of the social studies textbook published by the Ministry of National Education and taught at the 5th grade level in the 2024-2025 academic year. The data source was accessed via the Education Information Network (EBA) platform. The activities in the "Let's Think," "Let's Explore," and "Let's Learn" sections of the book were examined and a total of 286 activities were evaluated. As a result of the research, it was found that 133 of these activities were related to verbal/linguistic, 91 were related to visual/spatial, 23 were related to logical/mathematical, 21 were related to social, 11 were related to nature-related, 5 were related to bodily/kinesthetic, and 2 were related to intrapersonal intelligence areas. However, it was determined that no activities addressing musical/rhythmic intelligence were included. Consequently, the textbook's activities focused primarily on verbal/linguistic, visual/spatial, and logical/mathematical intelligences, while bodily/kinesthetic, social, natural, and intrapersonal intelligences were given limited coverage, and musical/rhythmic intelligence was completely neglected. The findings demonstrate that the diversity required by individual-based and student-centered education is not sufficiently provided in the activities.

Keywords: Social Studies, Multiple Intelligences Theory, Textbook, Activities, Turkey Century Education Model

ARTICLE INFO

Article History:

Received:05.10.2025

Received in revised form:07.12.2025

Accepted:27.12.2025

Available online:29.12.2025

Article Type: Research Article

To Cite This Article: Demir, E., & Tüfekci, A. (2025). An analysis of the activities in 5th grade social studies textbooks based on the theory of multiple intelligences. *Journal of Individual Differences in Education*, 7(2), 149-173, DOI: 10.47156/jide.1797286

1. Extended Summary

1.1. Introduction

Textbooks are one of the most important elements of the education and teaching process (Gülersoy, 2013, p. 8). In educational practice, textbooks continue to be important in the classroom, and teachers carry out many activities through books. The texts in textbooks and the activities carried out based on these texts can directly affect the quality of teaching and skill acquisition. Indeed, as textbooks are prepared based on individual differences, success increases and becomes sustainable (Güven and Banaz, 2020).

¹Corresponding author's address: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye
e-mail: atufekci@gazi.edu.tr

In accordance with the principle of inclusive education, in order to provide effective learning opportunities for all students, teaching activities based on a single type of intelligence should be avoided, and lessons should be supported by various methods and materials that address students' different areas of intelligence and associated learning styles. The principle of inclusivity in education is one of the determinants of quality in education, enabling all children to feel included, valued, and successful in the teaching and learning process (Sakız, 2024). Multiple intelligence applications that emphasize individual differences contribute to students' faster comprehension of information, self-awareness, development of self-confidence, and respect for individual differences (Talu, 1999). The integration of multiple intelligence principles into educational practices transforms learning from passive information acquisition into an active and engaging process that supports the student's potential and holistic development (Saraçoğlu, 2024).

In this context, activities included in textbooks that address different intelligence areas and skills enable children to reveal their hidden potential (Epçaçan and Kırbaş, 2018) and ensure that the information learned is meaningful and lasting (Demir, 2016, p. 2). Considering the need for a detailed examination of the social studies program in terms of multiple intelligence areas and the fact that the social studies textbook has been updated within the scope of the new curriculum, this study is expected to contribute to the literature and practice. In this direction, the research aims to examine the activities in the 5th grade social studies textbook taught in the 2024-2025 academic year, which was renewed within the scope of the 2024 Turkey Century Education Model (TYMM), within the framework of the Multiple Intelligences Theory. The research question is defined as follows: "Which multiple intelligence areas are included in the activities in the 5th grade social studies textbooks taught in the 2024-2025 academic year, and at what level?"

1.2. Method

The document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The research was conducted based on the document analysis method developed by Forster (1995, cited in Yıldırım and Şimşek, 2011, p. 193), and the research process was grouped under five main headings: accessing documents, checking authenticity, understanding documents, analyzing data, and using data. The data source for the research was the 5th grade social studies textbook, which was renewed within the scope of TYMM 2024 and taught in the 2024/2025 academic year. The activities under sections titled *Let's Think*, *Let's Explore*, *Let's Learn*, *Let's Apply*, and *Let's Evaluate* in the learning areas of *Living Together*, *Our Home World and Our Common Heritage*, *Our Living Democracy*, *Economy*, and *Technology in Our Lives and Social Sciences* in the 5th grade social studies textbook prepared within the scope of TYMM, were examined. The data obtained in the research were analyzed using descriptive analysis techniques. The descriptive analysis of the textbook was conducted within the framework of the intelligence areas and characteristics compiled in Gardner's (1993, cited in Koyuncuoğlu and Kaya, 2020, pp. 30-31) article.

1.3. Findings

A total of 286 activities in the examined textbook were evaluated. Of these activities, 133 are verbal/linguistic, 91 are visual/spatial, 23 are logical/mathematical, 21 were social, 11 were naturalistic, 5 were bodily/kinesthetic, and 2 addressed intrapersonal intelligence, while no activities were found that addressed musical/rhythmic intelligence. The findings reveal that the activities in the 5th grade social studies textbook are not evenly distributed across multiple intelligence areas. In particular, it is seen that there is a focus on verbal/linguistic, visual/spatial, and logical/mathematical intelligence areas, while physical/kinesthetic, social, naturalistic, and intrapersonal intelligence areas are given limited coverage. The complete neglect of the musical/rhythmic intelligence area is noteworthy. This situation shows that the diversity required by the teaching approach based on individual differences and student-centered education is not sufficiently provided.

1.4. Conclusion and Recommendations

Similar results have been obtained in studies based on Multiple Intelligence Theory conducted in other textbooks. Analyses conducted by Özçelik, Özçelik, and Baştürk (2024) and Gün (2024) found that elective reading skills and science textbooks predominantly emphasize verbal/linguistic and logical/mathematical intelligence, while musical/rhythmic and intrapersonal intelligence are given very limited attention. Fahrurnnisa, Liliawati, and Iryanti (2023) stated that logical/mathematical and verbal/linguistic intelligence were prominent in English textbooks, while musical/rhythmic intelligence was not addressed at all. Mete and Yarlı (2020) emphasized that the 5th grade Turkish textbook does not cater to students with bodily/kinesthetic intelligence, while Eser and İpek (2024) revealed that activities related to musical/rhythmic intelligence are completely neglected in textbooks. Maharma (2021) and Shuyin, Sereerat, Songsiangchai, and Thongkamsuk (2023) stated in their studies that English and mathematics textbooks emphasize verbal/linguistic and visual/spatial intelligence. The Multiple Intelligences Theory provides a powerful theoretical framework that both enriches learning processes in social studies and enables students to realize their potential by addressing different intelligence areas (Çepni, 2010). Based on the research findings, the following recommendations have been made:

1. Given the finding that the textbook examined in this study does not sufficiently address the areas of bodily/kinesthetic, musical/rhythmic, and naturalistic intelligence, it is recommended that social studies lessons include more activities based on practices such as drama, music, nature walks and role-playing.
2. Based on the finding that the textbook examined in the study does not give balanced coverage to the areas of intelligence, it is recommended that teachers design activities that address different areas of intelligence in their own teaching practices, taking into account the limitations of textbooks, and thus support students with different learning styles.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramına Göre Analizi

Elif Demir¹ ve Aysel Tüfekci^{2*}

¹Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye

²Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye

ÖZ

Araştırmada, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) kapsamında yenilenen 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma doküman analizi yönteminde tasarlanmış, elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ve 2024-2025 eğitim öğretim yılında 5. sınıf düzeyinde okutulan sosyal bilgiler ders kitabı oluşturmuştur. Veri kaynağına Eğitim Bilişim Ağı (EBA) platformu üzerinden ulaşılmıştır. Kitapta yer alan “Düşünelim”, “Keşfedelim” ve “Öğrenelim” bölümlerindeki etkinlikler incelenmiş ve toplam 286 etkinlik değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda bu etkinliklerden 133’ünün sözel/dilsel, 91’inin görsel/uzamsal, 23’ünün mantık/matematiksel, 21’inin sosyal, 11’inin doğa, 5’inin bedensel/kinestetik ve 2’sinin içsel zekâ alanlarına yönelik olduğu görülmüştür. Ancak müziksel/ritmik zekâ alanına hitap eden herhangi bir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak ders kitabındaki etkinliklerde sözel/dilsel, görsel/uzamsal ve mantıksal/matematiksel zekâ alanlarına yoğunluk verildiği; bedensel/kinestetik, sosyal, doğa ve içsel zekâ alanlarına daha sınırlı sayıda yer verildiği ve müziksel/ritmik zekâ alanının ise tamamen ihmal edildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Çoklu Zekâ Kuramı, ders kitabı, etkinlikler, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı: 05.10.2025

Düzeltilmiş hali alındı: 07.12.2025

Kabul edildi: 27.12.2025

Çevrimiçi yayınlandı: 29.12.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Bu Makaleye Atıfta Bulunmak İçin: Demir, E., & Tüfekci, A. (2025). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zekâ kuramına göre analizi. *Journal of Individual Differences in Education*, 7(2), 149-173, DOI: 10.47156/

1. Giriş

Eğitimde hedeflenen öğrenme çıktılarının gerçekleştirilmesi, özellikle ders kitapları gibi öğretim materyallerinin niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden eğitim öğretim sürecinin en önemli unsurlarından biri ders kitaplarıdır (Gülersoy, 2013). Ders kitabı öğretim sürecinin müfredat çerçevesinde ve etkili bir şekilde yürütülmesinde belirleyici rol oynar. Bu nedenle, ders kitapları yeni gelişmeler doğrultusunda beliren ihtiyaçlar dikkate alınarak içerik, biçim, dil-anlatım gibi temel özellikleri bakımından zaman içinde güncellenir (Güzel ve Şimşek, 2014). Eğitim öğretim sürecinin etkili yürütülmesinde oynadıkları kritik rol dikkate alındığında, ders kitapları eğitimde kalite standartları kapsamında da önem taşımaktadır. Eğitimde kalite kavramı ise, eğitimin amaç ve işlevlerinin yerine getirilmesi ile ilgilidir (Göksoy, 2014). Aydın’a (2010) göre, “eğitimin kalitesi test kitaplarının kalitesine de yakından bağlıdır” (s. 209). Benzer şekilde Güzel ve Şimşek (2014), ders kitaplarının sahip olduğu dil ve anlatım özelliklerinin öğrencinin seviyesine uygun olması, bilgilerin güncel ve bilimsel olması gibi niteliklerin tüm eğitim sisteminin kalitesinde belirleyici rol oynadığını ileri sürmektedir.

Eğitim pratiğinde de ders kitapları sınıf içindeki önemini sürdürmekte olup öğretmenler pek çok etkinliği kitaplar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu yüzden bilgiye ulaşmanın en kolay yollarından biri olan ders kitapları, öğrenme süreçlerini destekleyecek ve öğrenmeyi kolaylaştıracak nitelikte hazırlanmalıdır (Karakuş, 2019; Kızılcıoğlu, 2003). Özellikle kırsal bölgelerde birçok okulda akıllı tahta ve projeksiyon gibi teknolojik araçların bulunmaması, ders kitaplarını öğretmen rehberliğinde

² Sorumlu yazar adresi: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye
e-posta: atufekci@gazi.edu.tr

en temel öğrenme kaynağı haline getirmektedir (Başbayrak, 2021). Ders kitaplarında yer alan metinler ve bu metinlere bağlı olarak gerçekleştirilen etkinlikler, öğretimin kalitesini ve beceri kazanımını doğrudan etkileyebilmektedir. Nitekim hazırlanan ders kitapları, bireysel farklılıkları temel aldıkça başarı artmakta ve süreklilik kazanmaktadır (Güven ve Banaz, 2020).

Eğitimde bireysel farklılıkların gözetilmesi ve öğretim faaliyetlerinin bu farklılıklar dikkate alınarak planlanması, öğrencilerin akademik başarısını ve okula olan ilgisini artırmakta aynı zamanda öğrenme sürecini kolaylaştırmaktadır (İnan ve Erkuş, 2022). Öğrenciler arası bireysel farklılık alanlarından biri de öğrenme süreciyle doğrudan ilişkili olan zekâ alanlarındaki farklılıklardır (Gardner & Hatch, 1989; Gardner, 2004; Gardner, 2020). Kapsayıcı eğitim ilkesi gereğince, dersler tüm öğrencilere etkili öğrenme fırsatları sağlayabilmek için tek bir zekâ türüne dayalı öğretim faaliyetlerinden kaçınılarak öğrencilerin farklı zekâ alanlarına ve buna bağlı öğrenme stillerine hitap edecek şekilde çeşitli yöntem ve materyallerle desteklenmelidir. Eğitimde kapsayıcılık ilkesi, tüm çocukların eğitim öğretim sürecinde kendini ait, değerli ve başarılı hissetmelerini mümkün kılarak eğitimde kalitenin belirleyicileri arasında yer alır (Sakız, 2024).

Bireysel farklılıklara önem veren çoklu zekâ uygulamaları, öğrencilerin bilgiyi daha hızlı kavramalarına, kendilerini tanımalarına, özgüven geliştirmelerine ve bireysel farklılıklara saygı duymalarına katkı sağlamaktadır (Talu, 1999). Bu bağlamda öğretmenler, öğrencilerin yalnızca güçlü olduğu zihinsel alanları değerlendirmekle kalmayıp aynı zamanda zayıf oldukları yönleri destekleyici çalışmalar geliştirme imkânlarına da sahiptirler. Böylece her öğrencinin entelektüel yeteneklerini en üst düzeye çıkaracak şekilde tasarlanmış bir eğitim modeli oluşturulabilmektedir (Özçelik, Özçelik ve Baştürk, 2024).

Howard Gardner, 1983 yılında çıkardığı “Frames of Mind (Zihin Çerçevesi)” kitabında yedi çeşit zekâ alanı olduğunu iddia etmiş ve bir müddet sonra 1999 senesinde çıkardığı “Intelligence Reframed (Zekâ Yeniden Yapılandırıldı)” adlı kitabında yeni bir zekâ alanı daha ekleyerek sekiz farklı zekâ alanı olduğunu savunmuştur (Özkan, 2008). Bu zekâ alanları sözel/dilsel, görsel/uzamsal, mantık/matematiksel, bedensel/kinestetik, sosyal, doğa, içsel ve müziksel/ritmik zekâsıdır. Varoluşsal zekâ alını ise henüz bu zekâ alanlarının içine dâhil etmemiştir.

Sözel/dilsel zekâ, dili sözlü ve yazılı olarak etkili kullanabilme yeteneğidir (Altan, 1999). Konuşma, dinleme, okuma ve yazma bu zekânın belirgin özellikleri arasındadır (Kuloğlu, 2005, s.15). Bu zekâyâ sahip bireyler güçlü bir hafızaya sahip olup farklı dilleri öğrenmede başarılıdır (Başbayrak ve Örgen-Yaşar, 2021). *Görsel/uzamsal zekâ* ise bireylerin çevrelerini tarafsız gözlemleme, değerlendirme ve algılama yeteneklerini ifade etmesi, aynı zamanda görsel ve grafiksel olarak bu algılarını sergileme becerisidir (Nacakçı, 2006, s.17). *Mantık/matematiksel zekâ*, akıl yürütme, tümdengelim, tümevarım, soyut düşünme ve problem çözme gibi ilişkili kavramları anlama yeteneği olarak tanımlanır (Akar, 2006, s.12). Bu zekâ alanına sahip bireyler zihinsel işlemleri kolaylıkla yapabilir ve olaylara soyut perspektiften yaklaşabilirler (Aytekin ve Yaşar, 2024). *Sosyal zekâ*, diğer bireylerin duygularını, niyetlerini, ruh hallerini ve motivasyonlarını anlayabilme ve sosyal problemlere çözüm getirebilme yeteneğidir (Altan, 2011). Sosyal zekâsı baskın olan bireyler, insanlarla iletişim kurmaktan hoşlanır, sosyal ilişkilerde başarılıdır ve grup çalışmalarına kolaylıkla uyum sağlayabilir (Çelik, 2022, s.13). *Bedensel/kinestetik zekâ*, duygu ve düşünceleri ifade ederken veya problem çözerken bedeni etkin biçimde kullanabilme yeteneğidir (Çakan, 2006, s.9). *Doğa zekâsı* ise bireylerin doğadaki canlıları tanıma, araştırma ve doğal varlıklar hakkında düşünme becerisidir. Doğa ile iç içe olan bireyler, bu ortamda daha başarılı öğrenme sergilerler ve kendilerini evrenin bir parçası olarak görürler (Tanrıku, 2022, s. 23). Bu zekâyâ sahip bireyler bitkilere, hayvanlara ve doğal kaynaklara karşı meraklıdır (Ergin, 2007, s. 11). *İçsel zekâ*, bireyin kendi güçlü ve zayıf yönlerini, niyetlerini ve ruh halini anlayarak yaşamını daha etkin sürdürebilme kapasitesidir (Altan, 2012, s. 140). *Müziksel/ritmik zekâsı* ise melodileri kolayca hatırlayan, müzik dinlemekten keyif alan ve müzik aletleri çalma yeteneğine sahip bireyleri tanımlar (Aytekin ve Yaşar, 2024).

Çoklu zekâ prensiplerinin eğitim uygulamalarına entegre edilmesi, öğrenmenin, pasif bilgi alımından öte, öğrencinin potansiyelini ve bütünsel gelişimini destekleyen aktif ve ilgi çekici bir süreç olarak görülmesini sağlamaktadır (Saraçoğlu, 2024). Bu bağlamda, ders kitaplarında yer alan etkinliklerin farklı zekâ alanlarına ve becerilere hitap etmesi, çocukların gizli potansiyellerini ortaya çıkarmaya olanak tanımakta (Epçaçan ve Kırbaş, 2018) ve öğrenilen bilgilerin anlamlı ve kalıcı olmasını sağlamaktadır (Demir, 2016, s. 2). Ders kitapları Çoklu Zekâ Kuramına uygun hazırlandığında, yetenekli bireylerin ortaya çıkmasına imkân tanıyacaktır (Kılıç, 2012, s.38). Dolayısıyla günümüz eğitim anlayışı tarafından bu durum desteklenmeli ve bireysel farklılıkları göz ardı etmeyen etkinlikler ders kitaplarında yer almalıdır.

1.1. Amaç ve Önem

Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler (Karaca, 2017; Öz, 2017), fen bilgisi (Tanrikulu ve Tüysüz, 2024; Gün, 2024; Tanrikulu, 2022; Küçük, Balık, Akdoğan ve Aslan 2022; Koyuncuoğlu ve Kaya, 2020), İngilizce (Saraçoğlu, 2024; Maharma, 2021) coğrafya (Fahrnunisa, Liliawati ve Iryanti, 2023) ve Türkçe (Özçelik, Özçelik ve Baştürk 2024; Eser ve İpek, 2024; Başbayrak ve Örgü-Yaşar, 2021; Başbayrak, 2021; Mete ve Yarı, 2020; Epçaçan ve Kırbaş, 2018; Demir, 2016) ders kitaplarının Çoklu Zekâ Kuramına göre incelendiği pek çok araştırmaya rastlanmıştır. Bu çalışmaların genel bulguları, özellikle müziksel/ritmik, bedensel/kinestetik, doğa ve sosyal zekâ alanlarına ders kitaplarında ya çok sınırlı yer verildiğini ya da bazı sınıf düzeylerinde bu zekâ alanının tamamen ihmal edildiğini göstermektedir.

Bununla birlikte 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ile öğretim programları ve ders kitapları kapsamlı biçimde güncellenmiştir. Bu güncelleme, önceki araştırmalarda tespit edilen eksikliklerin yeni ders kitaplarında giderilip giderilmediğinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Öğretim programında, öğretmenlerin Çoklu Zekâ Kuramı doğrultusunda öğrencilerin öğrenme stil ve profillerine uygun çeşitli yöntem ve teknikleri kullanabileceği vurgulanmaktadır. Ancak bu yaklaşımın sınıf ortamında etkili biçimde uygulanabilmesi için ders kitaplarındaki etkinliklerin de farklı zekâ alanlarını kapsayacak şekilde çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle yeni TYMM programı öğretmenlere pedagojik esneklik sunarken yenilenen 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında farklı zekâ alanlarına dayalı etkinliklere ne sıklıkla yer verildiğinin belirlenmesi hem programın hedefleri açısından hem de literatürde daha önce belirlenen “bazı zekâ alanlarına ders kitaplarında yeterince yer verilmemesi” yönündeki eksikliklerin yeni kitaplarda sürüp sürmediğinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda araştırma, 2024 TYMM kapsamında yenilenen 2024-2025 eğitim öğretim yılında okutulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı’ndaki etkinlikleri Çoklu Zekâ Kuramı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın problem cümlesi ise şu şekilde belirlenmiştir: 2024-2025 eğitim öğretim yılında okutulan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin, Gardner’ın Çoklu Zekâ Kuramındaki zekâ alanlarına göre dağılımı ve etkinliklerde farklı zekâ alanlarına yer verme sıklığı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı ve görsel kaynakların toplanıp incelenmesidir (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 108). Ayrıca araştırılması hedeflenen konular ile ilgili bilgi veren materyallerin analiz edilmesi olarak da tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187). Araştırma, Forster (1995, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 193) tarafından geliştirilen doküman analizi yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, dokümanların analiz edilmesinde izlenecek adımları belirlemektedir. Yöntemin aşamaları beş ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar sırasıyla; dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklindedir.

1. *Dokümanlara ulaşma:* Bu aşamada, araştırmanın odak noktası 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda yer alan etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramına göre incelenmesidir. Ders kitabına, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) (<https://ders.eba.gov.tr/>) platformu aracılığıyla erişilmiştir.
2. *Orijinallliği kontrol etme:* Dokümanların güvenilirliğini sağlamak için bu aşamada, ders kitabının orijinal olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bu doğrultuda kitabın yazarları, basım yeri, yayınevi bilgileri ve ISBN (Uluslararası Standart Kitap Numarası) bilgileri titizlikle incelenmiştir. Kitabın orijinallliği ve güvenilirliği, araştırmanın geçerliliği için kritik öneme sahiptir. Bu kontrol, kitabın doğru versiyonunun kullanıldığından emin olmak amacıyla yapılmıştır.
3. *Dokümanları anlama:* Kitabın betimsel analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda elde edilen bulgular, tablolar halinde düzenlenmiştir. Tablolarda, etkinliklerin hangi öğrenme alanlarına ait olduğu, konu başlıkları, her bir etkinliğin frekansları ve yüzdelik dilimleri yer almıştır. Bu aşama, ders kitabının içeriğini derinlemesine anlamak ve belirli kategoriler altında toplamak amacıyla yapılmıştır. Bu şekilde, etkinliklerde hangi zekâ alanlarına yer verildiğini görmek mümkün olmuştur.
4. *Veriyi analiz etme:* Elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmada, kitapta yer alan etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramına göre sınıflandırılması yapılmış ve bu veriler, analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır.
5. *Veriyi kullanma:* Son aşamada, elde edilen bulgular araştırma hedefleri doğrultusunda sunulmuştur.

2.2. Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynağını, 2024 TYMM kapsamında yenilenen, 2024/2025 eğitim öğretim yılında okutulan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı” oluşturmuştur (Tablo 1). TYMM, “*öğretim programlarının temel yaklaşımı, öğrenci profili, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, Beceriler Çerçevesi bileşenlerinin bir araya gelerek oluşturduğu sistematik bir bütüncül eğitim modelidir*” (MEB, 2024, s. 3). İnsanın bütünsel gelişimini esas alındığı model kapsamında hazırlanan programlarda “bilgi, beceri, eğilim ve değerler; yetenek, ilgi, ihtiyaç ve bireysel farklılıklarla güçlendirilerek ele alınır” (s. 4). Bu bağlamda, programlar çerçevesinde hazırlanan ders kitapları, programın felsefesini sınıf ortamına taşıyarak öğrencilerin öğrenme süreçlerini şekillendiren en önemli araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. TYMM kapsamında hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı *Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya ve Ortak Mirasımız* öğrenme alanlarını içeren 1. Kitap ve *Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler* öğrenme alanlarını içeren 2. Kitap olmak üzere iki kitaptan oluşmaktadır. Her iki kitap *Düşünelim, Keşfedelim, Öğrenelim, Uygulayalım ve Değerlendirelim* başlıkları altında yapılandırılmış olup bu çalışmada ilk üç başlık altında yer alan toplam 286 etkinlik incelemeye alınmıştır.

Tablo 1. İncelenen ders kitabına ilişkin bilgiler

Kitap Adı	Basım Yılı	Yazarlar	ISBN
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5	2024	Cemal Gökhan Ol Faruk Gökcalp Yılmaz Hilal Demirezer Mehtap Polat Murat Akpınar Ömer Evin Turan Sinan Çelebi Yasemin Yabansu	978-975-11-8011-7

2.2. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin olduğu gibi anlatıldığı, resmedildiği, betimlendiği, gösterildiği bir araştırmadır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 272). Elde edilen verilerin açık ve sistematik bir biçimde betimlenmesi ve

betimlemelerin açıklanması, yorumlanması ve bazı sonuçlara ulaşılması olarak da tanımlanmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Araştırmada ders kitabının betimsel analizi Gardner'ın (1993, akt. Koyuncuoğlu ve Kaya, 2020, s. 30-31) makalesinde derlediği zekâ alanları ve özellikleri çerçevesinde yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Zekâ Alanları ve Özellikleri

1. Sözel/Dilsel Zekâ	2. Mantıksal/Matematiksel Zekâ	3. Görsel/Uzamsal Zekâ	4. Bedensel/Kinestetik Zekâ
1.1. Hikâye anlatma	2.1. İlişkilerle kurulan	3.1. Farklı açılardan	4.1. Vücudunu kullanma
1.2. Soyut ve simgesel düşünme	sistemlere karşı duyarlı olma	bakma	4.2. Duyguları hareketle anlatma
1.3. Kelime yazma	2.2. Kavramsal ve Soyut düşünme	3.2. Resim, grafik ve heykel	4.3. Oyun oynama
1.4. Etkili ve güzel kullanabilme	2.3. Problem çözme	3.3. Zihinde resimler yaratma	4.4. Proje yapabilme
1.5. Dinleyerek öğrenme	2.4. Sayıları etkili kullanma	3.4. Harita, tablo materyaller	
1.6. Anlatarak öğrenme		3.5. Görme duyusu	
5. Müziksel-Ritmik Zekâ	6. Sosyal Zekâ	7. İçsel Zekâ	8. Doğa Zekâsı
5.1. Seslere karşı duyarlı olma	6.1. İş birlikli çalışabilme	7.1. İnsanın kendi duygularını	8.1. Doğaya ve çevreye duyarlı olabilme
5.2. Ritmik kavramları öğrenme	6.2. İnsanlarla sözel ya da sözsüz iletişim kurma	7.2. Düşünme sürecini tanıma	8.2. Doğadaki ayrıntıları ve ilişkileri fark edebilme
	6.3. Başkalarının fikirlerine önem verme	7.3. Öz benliğini anlama	8.3. Bitkilere ve hayvanlara değer verme
	6.4. Empati kurabilme		

3. Bulgular

İncelenen ders kitabında toplam 286 etkinlik değerlendirmeye alınmıştır. Bu etkinliklerden 133'ünün sözel/dilsel, 91'inin görsel/uzamsal, 23'ünün mantık/matematiksel, 21'inin sosyal, 11'inin doğa, 5'inin bedensel/kinestetik ve 2'sinin içsel zekâ alanına hitap ettiği, buna karşılık müziksel/ritmik zekâ alanına yönelik herhangi bir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Ders kitabında yer alan ilk öğrenme alanı *Birlikte Yaşamak* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında "Gruplar ve Rollerimiz", "Kültürel Zenginliklerin Birlikte Yaşamaya Katkısı" ve "Yardımlaşmada ve Dayanımda Beraberiz" başlıklı üç alt konu yer almaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Birlikte Yaşamak Öğrenme Alanı Alt Konuları

	Gruplar ve Rollerimiz		Kültürel Zenginliklerin Birlikte Yaşamaya Katkısı		Yardımlaşmada ve Dayanımda Beraberiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
<i>Sözel-Dilsel</i>	6	14.28	7	16.66	9	21.42	22	52.38
<i>Görsel-Uzamsal</i>	3	7.14	5	11.90	4	9.52	12	28.57
<i>Mantık-Matematiksel</i>	-	-	-	-	1	2.38	1	2.38
<i>Bedensel-Kinestetik</i>	1	2.38	1	2.38	-	-	2	4.76
<i>Müziksel-Ritmik</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sosyal</i>	2	4.76	1	2.38	1	2.38	4	9.52
<i>İçsel</i>	-	-	-	-	1	2.38	1	2.38
<i>Doğa</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	12	28.57	14	33.33	16	38.09	42	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere, MEB tarafından yayımlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın 1. kitabında yer alan *Birlikte Yaşamak* öğrenme alanındaki üç alt konu başlığı altında toplam 42 etkinlikte zekâ alanlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında ön sırada, tüm alt konulardaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=22, % 52.38) ve ardından *görsel/uzamsal* (n=12, % 28.57) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, *mantık-matematiksel*

ve içsel zekâ alanlarına yalnızca “Yardımlaşmada ve Dayanışmada Beraberiz” alt konusundaki etkinliklerde yer verilmiş olup müziksel-ritmik ve doğa zekâ alanlarına ise hiçbir etkinlikte yer verilmemiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 42 etkinliğin 12’sinin “Gruplar ve Rollerimiz”, 14’ünün “Kültürel Zenginliklerin Birlikte Yaşamaya Katkısı” ve 16’sının da “Yardımlaşmada ve Dayanışmada Beraberiz” başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Birlikte Yaşamak* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 1 ve 2’de sunulmuştur.

UYGULAYALIM

ETKİNLİK
Adı: Rol Kartları
Amacı: Farklı rol, hak ve sorumluluklar hakkında duygu ve düşünceleri belirleme
Beceri: Çözümleme
Süre: 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeniniz rehberliğinde beş grup oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz gruplara aşağıda verilen rol kartlarını dağıtınız.
- Çalışmanızı zamanında ve eksiksiz yapacak şekilde planlayınız.
- Rol kartlarındaki senaryoları grup olarak canlandırınız.
- Canlandırdığınız rolün sahip olduğu hak ve sorumluluklar hakkındaki düşüncelerinizi ifade ediniz.
- Yaptığınız canlandırmalar kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Rol Kartı 1

Akif, Büşra, Ceyda, Doruk ve Göktuğ parkta buluşurlar. Akif ve Ceyda arkadaşlarına yakantop oynamayı teklif ederler. Büşra ve Doruk ise saklambaç oynamak istediğinden arkadaşları arasında bir anlaşmazlık yaşanır. Göktuğ, gruba ara buluculuk yapmak ister. Tartışmaya başlarlar...

Rol Kartı 2

Hülya Hanım, hafta sonu yapacakları etkinliklere çocuklarının karar vermesini istemiştir. İrem, sinemaya gitmeyi teklif eder. Kerem, ders çalışmaları gerektiğini söyler. Levent ise kamp yapmanın iyi bir fikir olduğunu dile getirir. Karar vermek için aralarında konuşmaya başlarlar...

Rol Kartı 3

Zafer Öğretmen sınıfa girer ve sınıf defterinin olmadığını fark eder. Bu sorunun sebepleri, sorumluları ve nasıl çözüleceği öğretmen rehberliğinde tartışılır. Sınıf başkanı Yeliz, sınıf nöbetçisi Vehbi ve diğer öğrenciler sırayla söz alır. Sınıfta tartışma başlar...

Rol Kartı 4

Merve Hanım, oğlu Nihat’la karşı dairedeki Oya Hanımlara ziyarete gider. Oya Hanım’ın oğlu Ömür, bir spor kulübüne gitmek ister ancak hangi sporu yapmak istediğine henüz karar verememiştir. Nihat, Ömür’e yardımcı olmak ister ve bu konuda konuşmaya başlarlar...

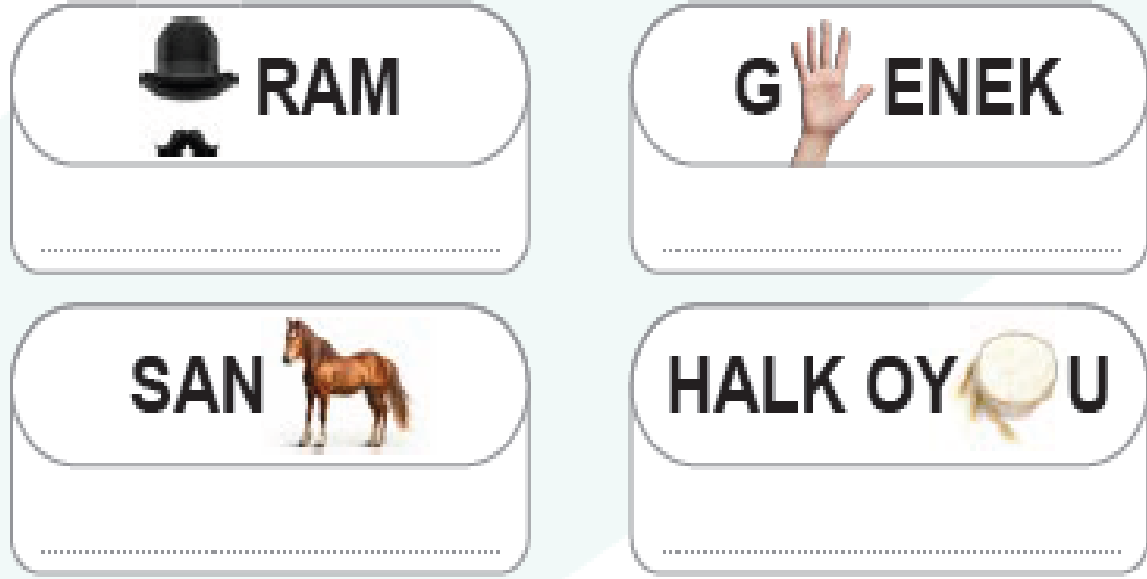
Rol Kartı 5

Yaya üst geçidi yaptırmak isteyen öğrenciler bir grup oluştururlar. Grup, bir proje hazırlar ve kampanya düzenler. Projede Pelin yöneticidir, Rıza kampanyadan sorumludur. Diğer öğrenciler ise projeye gönüllü olarak katkıda bulunur. Gruptakiler yapacaklarını anlatmaya başlarlar...

Resim 1. Sözel-dilsel, bedensel-kinestetik ve sosyal zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 18. sayfasında yer alan ve Resim 1’de görülen etkinlikte, öğrencilerin gruplar oluşturarak rol kartlarındaki senaryoları canlandırmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin konuşma becerilerini kullanmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, canlandırma sırasında bedenlerini kullanmaları yoluyla bedensel-kinestetik zekâyâ ve arkadaşlarıyla iş birliği yapmaları yoluyla sosyal zekâyâ hitap etmektedir.

Aşağıda (TÜR) (kültür) kavramının çağrıştırdığı kelimelere dair resfebe örnekleri verilmiştir. Verilen resfebeleri inceleyiniz ve kültür öğelerini yazınız.

Kültür kavramının size çağrıştırdığı diğer kelimeleri yazınız. Kelimelerden bir tanesini resfebe ile gösteriniz.

Resim 2. Sözel-dilsel ve görsel-uzamsal zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 20. sayfasında yer alan ve Resim 2’de görülen etkinlikte, öğrencilerden resfebelerle ait boşlukları tamamlamaları istenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerin kelime yazmaları beklenerek sözel-dilsel zekâyâ, resimlerin kullanılmasıyla ise görsel-uzamsal zekâyâ hitap edilmektedir.

Birinci Kitapta yer alan ikinci öğrenme alanı *Evimiz Dünya* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında “İlimizin Göreceli Konumu”, “Doğal ve Beşerî Çevremizdeki Değişim”, “İlimizde Yaşanabilecek Afetler ve Etkileri” ve “Ülkemize Komşu Devletler” başlıklı dört alt konu yer almaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Evimiz Dünya Öğrenme Alanı Alt Konuları

	İlimizin Göreceli Konumu		Doğal ve Beşerî Çevremizdeki Değişim		İlimizde Yaşanabilecek Afetler ve Etkileri		Ülkemize Komşu Devletler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
<i>Sözel-Dilsel</i>	7	9.85	7	9.85	10	14.08	6	8.45	30	42.25
<i>Görsel-Uzamsal</i>	6	8.45	6	8.45	9	12.67	4	5.63	25	35.21
<i>Mantık-Matematiksel</i>	2	2.81	3	4.22	2	2.81	-	-	7	9.85
<i>Bedensel-Kinestetik</i>	1	1.40	-	-	-	-	-	-	1	1.40
<i>Müziksel-Ritmik</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sosyal</i>	-	-	2	2.81	-	-	-	-	2	2.81
<i>İçsel</i>	-	-	-	-	-	-	1	1.40	1	1.40
<i>Doğa</i>	2	2.81	2	2.81	1	1.40	-	-	5	7.04
Toplam	18	25.35	20	28.16	22	30.98	11	15.49	71	100

Tablo 4’e göre, *Evimiz Dünya* öğrenme alanındaki dört alt konu kapsamında toplam 71 etkinlikte zekâ alanlarına yer verildiği belirlenmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında ön sırada tüm alt konulardaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=30, % 42.25) ve ardından *görsel/uzamsal* (n=25 % 35.21) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Bunları üç alt konudaki

etkinliklerde yer verilen, sırasıyla *mantık-matematiksel* (n=7, % 9.85) ve *doğa* (n=5, % 7.04) zekâ alanları takip etmektedir. *Bedensel/kinestetik*, *sosyal* ve *içsel* zekâ alanlarına bir alt konu başlığındaki etkinliklerde yer verildiği, *müziksel/ritmik* zekâ alanına ise hiçbir etkinlikte yer verilmediği bulunmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 71 etkinliğin 18'inin "İlimizin Göreceli Konumu", 20'sinin "Doğal ve Beşerî Çevremizdeki Değişim", 22'sinin "İlimizde Yaşanabilecek Afetler ve Etkileri" ve 11'inin de "Ülkemize Komşu Devletler" başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Evimiz Dünya* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 3 ve 4'te sunulmuştur.

Haritadan faydalanarak yaşadığınız ile ait istenen bilgileri ilgili alanlara yazınız.

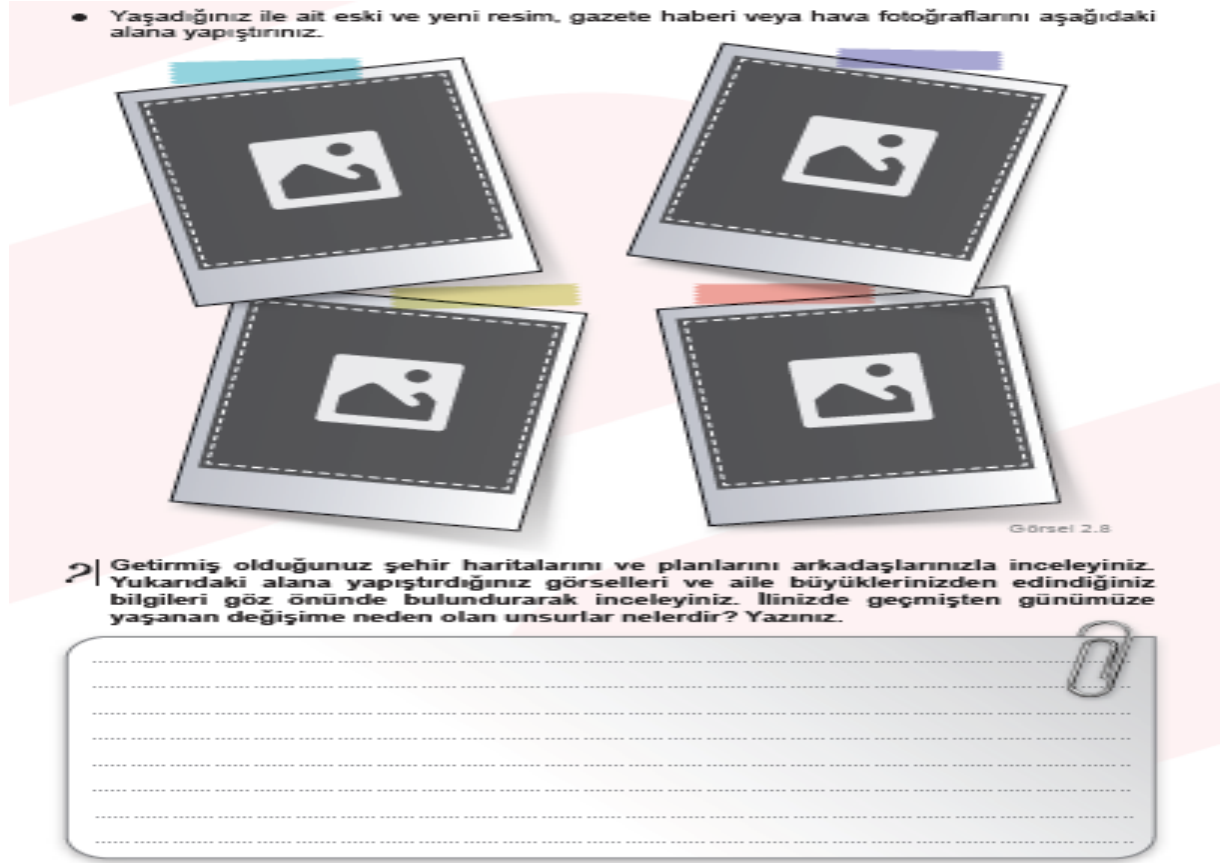
Yaşadığınız İl

Yeryüzü şekilleri

Su kaynakları

Resim 3. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal ve doğa zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 54. sayfasında yer alan ve Resim 3'te görülen etkinlikte, öğrencilerden haritadan yararlanarak yaşadıkları ile ilişkin bilgileri yazmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, haritadan yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ ve doğadaki ayrıntıları, ilişkileri fark etmeleri yoluyla doğa zekâsına hitap etmektedir.

Resim 4. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal ve sosyal zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 61. sayfasında yer alan ve Resim 4'te görülen etkinlikte, öğrencilerden yaşadıkları ile ait eski ve yeni resim, gazete haberi ve hava fotoğraflarını yapıştırarak geçmişten günümüze meydana gelen değişime neden olan unsurları yazmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, resim, gazete haberi ve hava fotoğraflarından yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ ve aile büyüklerinden bilgi edinmeleri ile arkadaşlarıyla iş birliği içinde görselleri incelemeleri yoluyla sosyal zekâyâ hitap etmektedir.

Ders kitabının birinci kitabında yer alan son öğrenme alanı *Ortak Mirasımız* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanı “Ortak Kültürel Mirasımız”, “Anadolu’nun İlk Yerleşim Yerlerinde Yaşam” ve “Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetlerinin Ortak Kültürel Mirasa Katkısı” başlıklı üç alt konudan oluşmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Ortak Mirasımız Öğrenme Alanı Alt Konuları

	Ortak Kültürel Mirasımız		Anadolu’nun ilk Yerleşim Yerlerinde Yaşam		Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetlerinin Ortak Kültürel Mirasa Katkısı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
<i>Sözel-Dilsel</i>	3	7.14	9	21.42	9	21.42	21	50
<i>Görsel-Uzamsal</i>	1	2.38	5	11.90	5	11.90	11	26.19
<i>Mantık-Matematiksel</i>	1	2.38	2	4.76	4	9.52	7	16.66
<i>Bedensel-Kinestetik</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Müziksel-Ritmik</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sosyal</i>	1	2.38	-	-	2	4.76	3	7.14
<i>İçsel</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Doğa</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	6	14.28	16	38.09	20	47.61	42	100

Tablo 5’te sunulan *Ortak Mirasımız* öğrenme alanındaki üç alt konu kapsamında toplam 42 etkinlikte zekâ alanlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında ön sırada tüm alt konulardaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=21, % 50), *görsel/uzamsal* (n=11 % 26.19), ve *mantık-matematiksel* (n=7, % 16.66) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Buna karşın sosyal zekâ alanına iki alt konuda yer verilirken, *bedensel/kinestetik*, *müziksel/ritmik*, *içsel* ve *doğa* zekâ alanlarına ise hiçbir etkinlikte yer verilmediği tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 42 etkinliğin 6’sının “Ortak Kültürel Mirasımız”, 16’sının “Anadolu’nun İlk Yerleşim Yerlerinde Yaşam” ve 20’sinin de “Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetlerinin Ortak Kültürel Mirasa Katkısı” başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Ortak Mirasımız* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 5 ve 6’da sunulmuştur.

Resim 5. Sözel-dilsel ve görsel-uzamsal zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 112. sayfasında yer alan ve Resim 5’te görülen etkinlikte, öğrencilerden görsellerde verilen haberleşme araçlarını geçmişten günümüze doğru sıralamaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime yazmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ ve görsellerden yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ hitap etmektedir.

Resim 6. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal ve mantık-matematiksel zekâ alanlarına örnek etkinlik

Birinci Kitabın 117. sayfasında yer alan ve Resim 6'da görülen etkinlikte, öğrencilerden Çatalhöyük evleri ile günümüz evlerini karşılaştırarak yazmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, görsellerin kullanılması yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ ve akıl yürütme ile ilişki kurma becerilerini geliştirmesi nedeniyle mantık-matematiksel zekâyâ hitap etmektedir.

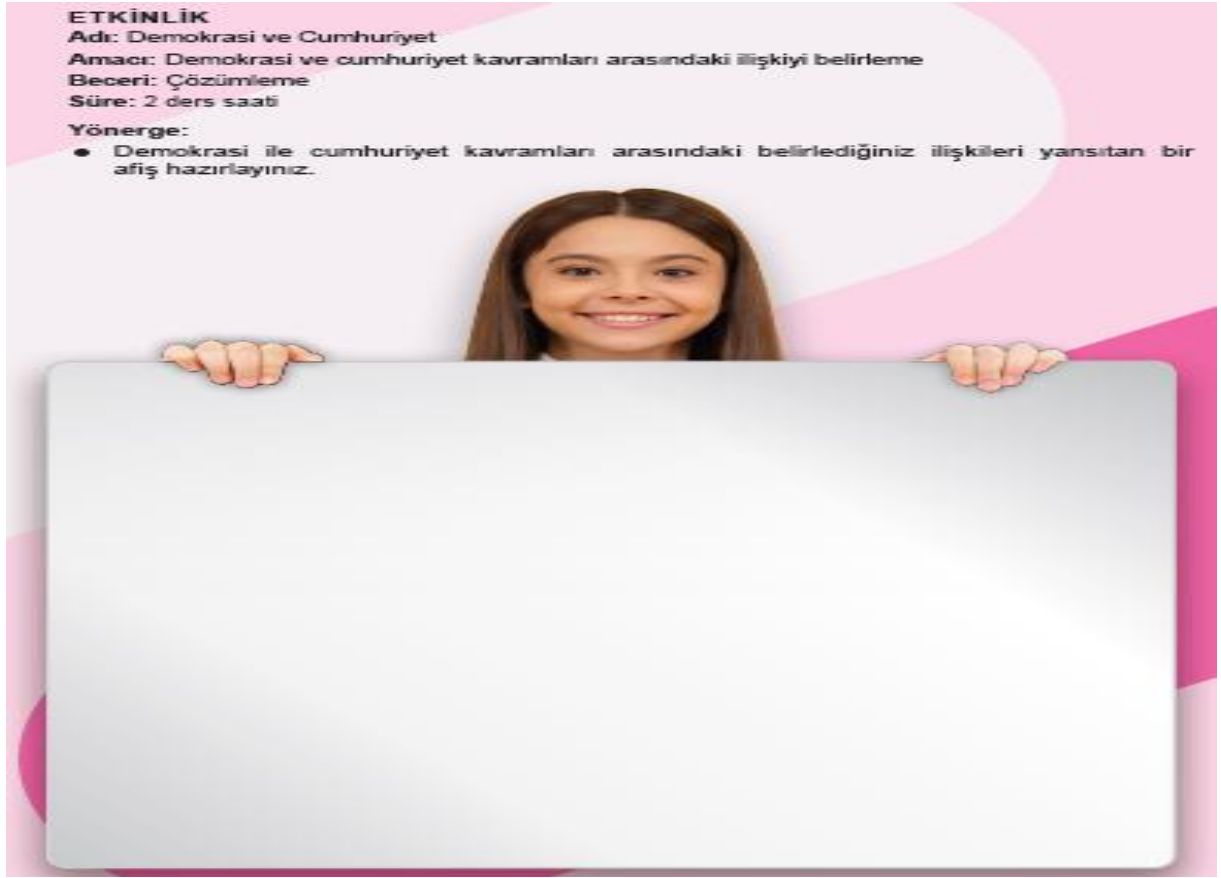
Ders kitabının dördüncü öğrenme alanı, ikinci kitapta yer alan *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında "Demokrasi ve Cumhuriyetin Temel Nitelikleri", "Etkin Vatandaşın Özellikleri", Temel Haklarımız ve Sorumluluklarımız" ve "Sorunlarımızın Çözümünde Kurumlar" başlıklı dört alt konu yer almaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Yaşayan Demokrasimiz Öğrenme Alanı Alt Konuları

	Demokrasi ve Cumhuriyetin Temel Nitelikleri		Etkin Vatandaşın Özellikleri		Temel Haklarımız ve Sorumluluklarımız		Sorunlarımızın Çözümünde Kurumlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sözel-Dilsel	7	11.29	8	12.90	7	11.29	4	6.45	26	41.93
Görsel-Uzamsal	7	11.29	6	9.67	7	11.29	4	6.45	24	38.70
Mantık-Matematiksel	1	1.61	-	-	1	1.61	2	3.22	4	6.45
Bedensel-Kinestetik	-	-	-	-	2	3.22	-	-	2	3.22
Müziksel-Ritmik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sosyal	1	1.61	3	4.83	2	3.22	-	-	6	9.67
İçsel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Doğa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	16	25.80	17	27.41	19	30.64	10	16.12	62	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere, *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanındaki alt konular kapsamında toplam 62 etkinlikte zekâ alanlarına yer verilmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında ön sırada tüm alt konulardaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=26, % 41.93), *görsel/uzamsal* (n=24 % 38.70), üç alt konu başlığı kapsamındaki etkinliklerde yer verilen *sosyal* (n=6, % 9.67) ve *mantık/matematiksel* (n= 4, % 6.45) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, *bedensel/kinestetik* zekâ alanına tek bir konu başlığı altında yer verilirken *müziksel/ritmik*, *işsel* ve *doğa* zekâ alanlarına ise hiçbir etkinlikte yer verilmediği tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 62 etkinliğin 16’sının “Demokrasi ve Cumhuriyetin Temel Nitelikleri”, 17’sinin “Etkin Vatandaşın Özellikleri”, 19’unun “Temel Haklarımız ve Sorumluluklarımız” ve 10’unun “Sorunlarımızın Çözümünde Kurumlar” başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Yaşayan Demokrasimiz* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 7 ve 8’de sunulmuştur.

Resim 7. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal ve mantık-matematiksel zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 22. sayfasında yer alan ve Resim 7’de görülen etkinlikte, öğrencilerden demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi yansıtan bir afiş hazırlamaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, afiş tasarlamaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ ve kavramlar arasında ilişki kurmalarını sağlaması nedeniyle mantık-matematiksel zekâyâ hitap etmektedir.

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Öğretmeninizin rehberliğinde altı öğrenci seçiniz.
- Öğretmeninizin belirleyip bir kâğıda yazdığı temel hakkı anlatıcı öğrenciye veriniz.
- Seçilen öğrencilerin "sessiz sinema" oyunu ile belirlenen temel hakları anlatmasını isteyiniz.
- Anlatım sırasında arkadaşızın anlattığı temel hakkı tahmin ediniz.
- Anlatım sırasında söz alan arkadaşlarınızın düşüncelerine saygı gösteriniz.

Resim 8. Sözel-dilsel, bedensel-kinestetik ve sosyal zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 35. sayfasında yer alan ve Resim 8’de görülen etkinlikte, öğrencilerden gruplar oluşturarak temel hakları anlatan sessiz sinema oyunu oynamaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin konuşma becerilerini kullanmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, bedenlerini kullanarak canlandırma yapmaları yoluyla bedensel-kinestetik zekâyâ ve arkadaşlarıyla iş birliği içinde çalışmalarını gerektirmesi nedeniyle sosyal zekâyâ hitap etmektedir.

Ders kitabının beşinci öğrenme alanı, ikinci kitapta yer alan *Hayatımızdaki Ekonomi* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında “Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı”, “Bütçemi Planlıyorum” ve “İlimizdeki Ekonomik Faaliyetler” başlıklı üç alt konu yer almaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Alt Konuları

	Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı		Bütçemi Planlıyorum		İlimizdeki Ekonomik Faaliyetler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sözel-Dilsel	11	23.91	5	10.86	5	10.86	21	45.65
Görsel-Uzamsal	4	8.69	6	13.04	2	4.34	12	26.08
Mantık-Matematiksel	-	-	1	2.17	1	2.17	2	4.34
Bedensel-Kinestetik	-	-	-	-	-	-	-	-
Müziksel-Ritmik	-	-	-	-	-	-	-	-
Sosyal	2	4.34	1	2.17	2	4.34	5	10.86
İçsel	-	-	-	-	-	-	-	-
Doğa	6	13.04	-	-	-	-	6	13.04
Toplam	23	50	13	28.26	10	21.73	46	100

Tablo 7'ye göre, *Hayatımızdaki Ekonomi* öğrenme alanındaki alt konular kapsamında toplam 46 etkinlikte zekâ alanlarına yer verilmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında ön sırada tüm alt konulardaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=21, % 45.65), *görsel/uzamsal* (n=12 % 26.08), *sosyal* (n=5, % 10.86) ve bir alt konu başlığı kapsamındaki etkinliklerde yer verilen *doğa* (n=6, %13.04) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, *mantık/matematiksel* zekâ alanına iki konu başlığı altında yer verilirken *bedensel/kinestetik*, *müziksel/ritmik* ve *işsel* zekâ alanlarına ise hiçbir etkinlikte yer verilmediği tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 46 etkinliğin 23'ünün “Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı”, 13'ünün “Bütçemi Planlıyorum” ve 10'unun da “İlimizdeki Ekonomik Faaliyetler” başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Hayatımızdaki Ekonomi* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 9 ve 10'da sunulmuştur.

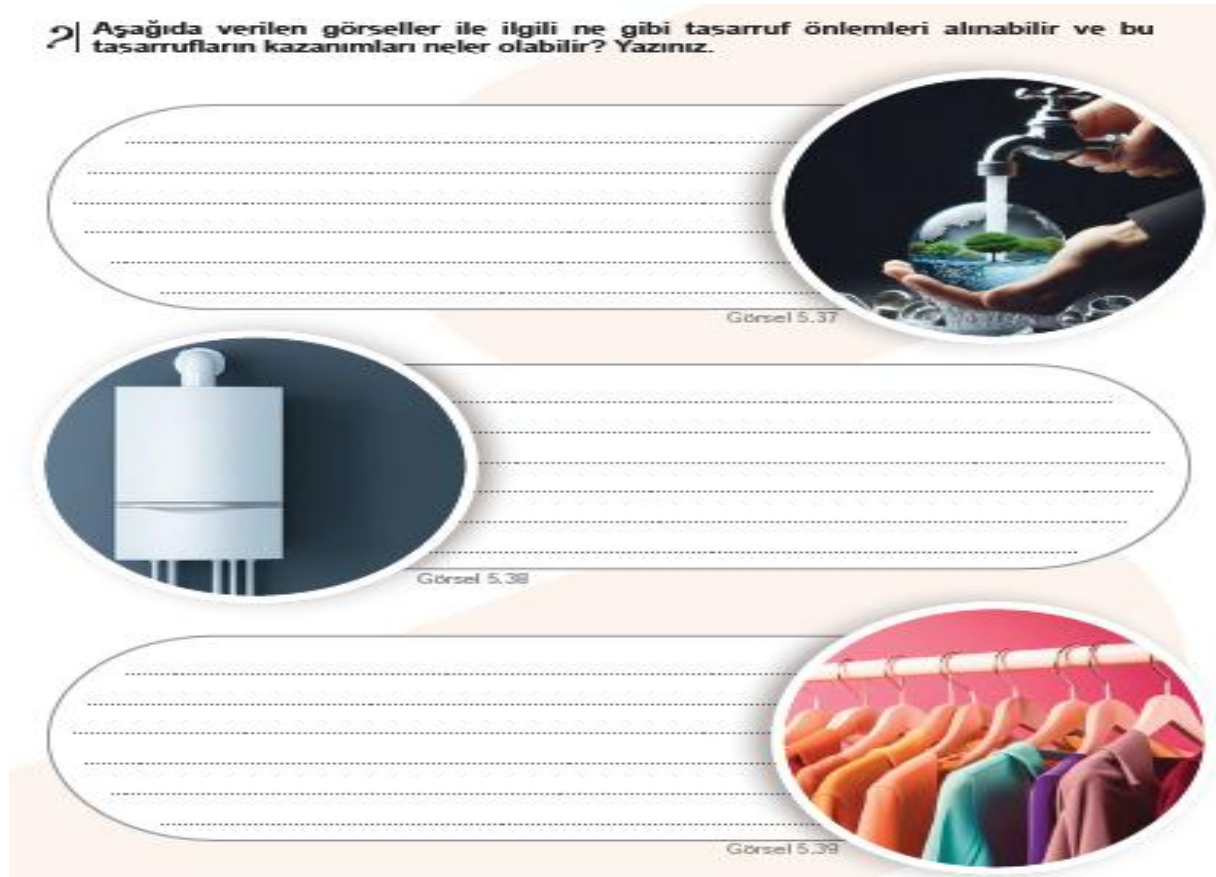
KEŞFEDELİM

Öğretmeninizin rehberliğinde üç grup oluşturunuz.
Birinci grup, çevremizdeki doğal kaynakları ve bunların nasıl kullanıldığını belirler.
İkinci grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının doğaya etkisine örnekler verir.
Üçüncü grup, belirlenen doğal kaynakların kullanımının insanlara etkisine örnekler verir.
 Verilen örnekleri sınıf arkadaşlarınızla tartışarak karar verdiklerinizi örnekleri tabloya yazınız.

1 Birinci Grup	2 İkinci Grup	3 Üçüncü Grup
Çevremizdeki doğal kaynaklar ve kullanım şekli	Bu doğal kaynağın kullanımının doğaya etkisi	Bu doğal kaynağın kullanımının insanlara etkisi
Toprak	Toprak	Toprak
Su	Su	Su
Orman	Orman	Orman
Maden	Maden	Maden

Resim 9. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal, sosyal ve doğa zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 69. sayfasında yer alan ve Resim 9'da görülen etkinlikte, öğrencilerden gruplar oluşturarak doğal kaynaklarla ilgili bilgileri yazmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ, tablolardan yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ, arkadaşlarıyla iş birliği içinde çalışmalarını gerektirmesi nedeniyle sosyal zekâyâ ve doğadaki ayrıntılar ile ilişkileri fark etmelerini sağlaması nedeniyle doğa zekâsına hitap etmektedir.

Resim 10. Sözel-dilsel ve görsel-uzamsal zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 94. sayfasında yer alan ve Resim 10’da görülen etkinlikte, öğrencilerden tasarrufla ilgili yazı yazmaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ ve görsellerden yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ hitap etmektedir.

Ders kitabının son öğrenme alanı, ikinci kitapta yer alan *Teknoloji ve Sosyal Bilimler* öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında “Teknolojik Gelişmelerin Toplum Hayatına Etkileri” ve “Teknolojik Ürünlerin Bilinçli Kullanımı” başlıklı iki alt konu yer almaktadır (Tablo 8).

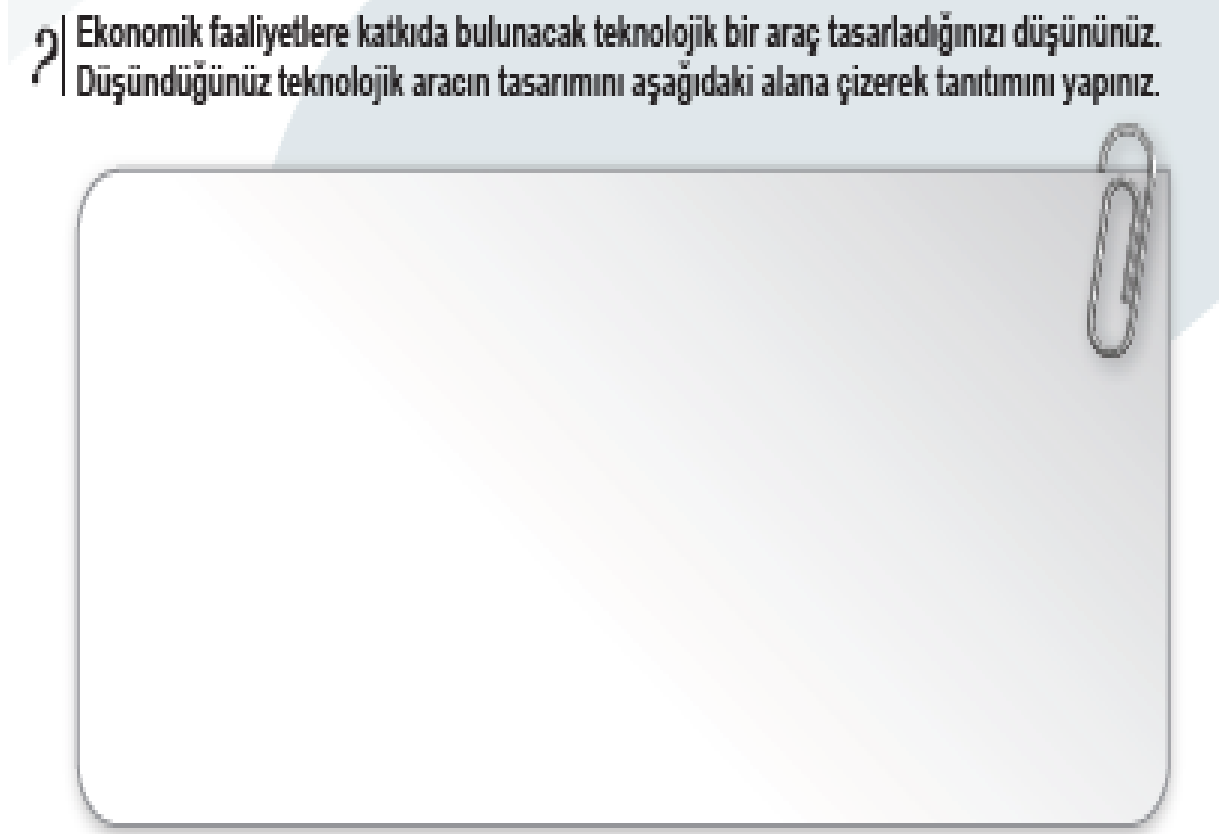
Tablo 8. Teknoloji ve Sosyal Bilimler Öğrenme Alanı Alt Konuları

	Teknolojik Gelişmelerin Toplum Hayatına Etkileri		Teknolojik Ürünlerin Bilinçli Kullanımı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
<i>Sözel-Dilsel</i>	4	17.39	9	39.13	13	56.52
<i>Görsel-Uzamsal</i>	4	17.39	3	13.04	7	30.43
<i>Mantık-Matematiksel</i>	2	8.69	-	-	2	8.69
<i>Bedensel-Kinestetik</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Müziksel-Ritmik</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Sosyal</i>	-	-	1	4.34	1	4.34
<i>İçsel</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Doğa</i>	-	-	-	-	-	-
Toplam	10	43.47	13	56.52	23	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere, *Teknoloji ve Sosyal Bilimler* öğrenme alanındaki alt konular kapsamında toplam 23 etkinlikte zekâ alanlarına yer verilmiştir. Her bir zekâ alanına yer verilme durumuna bakıldığında, sırasıyla her iki alt konudaki etkinliklerde yer verilen *sözel/dilsel* (n=13, % 56.52) ve *görsel/uzamsal* (n=7 % 30.43) zekâ alanları ile, bir alt konu başlığı kapsamındaki etkinliklerde yer

verilen *mantık/matematiksel* (n=2, %8.69) ve *sosyal* (n=1, % 4.34) zekâ alanlarının olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, *bedensel/kinestetik*, *müziksel/ritmik*, *içsel* ve *doğa* zekâ alanlarına ise hiçbir etkinlikte yer verilmediği tespit edilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 23 etkinliğin 10'unun "Teknolojik Gelişmelerin Toplum Hayatına Etkileri" ve 13'ünün de "Teknolojik Ürünlerin Bilinçli Kullanımı" başlıklı alt konular kapsamındaki etkinliklerde yer aldığı görülmüştür. *Teknoloji ve Sosyal Bilimler* öğrenme alanındaki örnek etkinlikler Resim 11 ve 12'de sunulmuştur.

Resim 11. Sözel-dilsel, görsel-uzamsal ve mantık-matematiksel zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 123. sayfasında yer alan ve Resim 11'de görülen etkinlikte, öğrencilerden ekonomik faaliyetlere katkı sağlayacak bir teknolojik alet tasarımları istenmektedir. Bu etkinlik öğrencilerin tasarımlarını tanıtımalarını yani konuşma becerilerini kullanmalarını istemesi nedeniyle sözel-dilsel zekâyâ, araçlarının resmini çizmelerini istemesi nedeniyle görsel-uzamsal zekâyâ ve akıl yürütme becerilerini geliştirmesi nedeniyle mantık-matematiksel zekâyâ hitap etmektedir.

KEŞFEDİM

Teknolojik araçların kullanımıyla ilgili verilen soruların cevaplarını tablodaki ilgili alanlara yazınız.

Sahip olduğunuz teknolojik araçlar nelerdir?	1	2	3
Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanım alanları nelerdir?	1	2	3
Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi eylemlerle kullanıyorsunuz?	1	2	3
Sahip olduğunuz teknolojik araçları hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?	1	2	3
Sahip olduğunuz teknolojik araçların kullanımı sırasında hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?	1	2	3

Resim 12. Sözel-dilsel ve görsel-uzamsal zekâ alanlarına örnek etkinlik

İkinci Kitabın 121. sayfasında yer alan ve Resim 12’de görülen etkinlikte, öğrencilerin teknolojik araçların kullanımıyla ilgili soruların cevaplamaları istenmektedir. Bu etkinlik, öğrencilerin kelime ve cümleler oluşturmaları yoluyla sözel-dilsel zekâyâ ve tablolardan yararlanmaları yoluyla görsel-uzamsal zekâyâ hitap etmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada TYMM kapsamında hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler, Howard Gardner’in Çoklu Zekâ Kuramı çerçevesinde incelenmiştir. İki kitaptan oluşan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı”, Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanlarını kapsamaktadır. Kitapta her öğrenme alanı Düşünelim, Keşfedelim, Öğrenelim, Uygulayalım ve Değerlendirelim başlıkları altında yapılandırılmış olup bu çalışmada ilk üç başlık altında yer alan toplam 286 etkinlik incelenmiştir. Bu etkinliklerden 133’ünün sözel/dilsel, 91’inin görsel/uzamsal, 23’ünün mantık/matematiksel, 21’inin sosyal, 11’inin doğa, 5’inin bedensel/kinestetik ve 2’sinin içsel zekâ alanına hitap ettiği, buna karşılık müziksel/ritmik zekâ alanına yönelik herhangi bir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu durum, sosyal bilgiler dersinin bilişsel, toplumsal ve kültürel çıktılara odaklanması nedeniyle ritim, ses, melodi ya da müzik temelli uygulamaların dersin hedefleriyle doğrudan ilişkilendirilememesinden kaynaklanmış olabilir.

Elde edilen bulgular, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı’ndaki etkinliklerde bazı zekâ alanlarına daha fazla yer verildiğini, bazı zekâ alanlarının ise oldukça sınırlı düzeyde yer bulduğunu ya da tamamen göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle sözel/dilsel, görsel/uzamsal ve mantık/matematiksel zekâ alanlarına yoğunluk verildiği, bedensel/kinestetik, sosyal, doğa ve içsel zekâ alanlarına daha sınırlı sayıda yer verildiği görülmektedir. Müziksel/ritmik zekâ alanının ise tamamen ihmal edilmesi dikkat çekicidir. Gün (2024), Eser ve İpek (2024), Epçayan ve Kırbas (2018) ile Demir de (2016) çalışmalarında benzer bulgular elde etmiştir. Bu durum, bireysel farklılıklara dayalı öğretim

anlayışının ve öğrenci merkezli eğitimin gerektirdiği çeşitliliğin yeterince sağlanmadığını göstermektedir.

Karaca'nın (2017) 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarını incelediği çalışmasında da benzer şekilde sözel/dilsel zekâ alanının ön planda olduğu ve müziksel/ritmik zekâyâ yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Gümüş'ün (2011) yürüttüğü çalışmada ise sosyal, sözel/dilsel ve içsel zekâ alanlarının ön planda olduğu, bedensel/kinestetik, doğa ve müziksel/ritmik zekâ alanlarına yeterince yer verilmediği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, mevcut çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Diğer ders kitaplarında yapılan Çoklu Zekâ Kuramı temelli incelemelerde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Özçelik, Özçelik ve Baştürk (2024) ile Gün (2024) tarafından yapılan analizlerde seçmeli okuma becerileri ve fen bilimleri ders kitaplarında sözel/dilsel ve mantık/matematiksel zekânın ağırlıkta olduğu, müziksel/ritmik ve içsel zekâyâ ise oldukça sınırlı düzeyde yer verildiği saptanmıştır. Fahrurnnisa, Liliawati ve Iryanti (2023) ise İngilizce ders kitabında mantık/matematiksel ve sözel/dilsel zekânın öne çıktığını, müziksel/ritmik zekâ alanına ise hiç yer verilmediğini belirtmişlerdir. Mete ve Yarlı (2020), 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın bedensel/kinestetik zekâyâ sahip öğrencilere hitap etmediğini vurgularken; Eser ve İpek (2024), müziksel/ritmik zekâ alanına yönelik etkinliklerin ders kitaplarında tamamen ihmal edildiğini ortaya koymuştur. Maharma (2021) ile Shuyin, Sereerat, Songsiangchai ve Thongkamsuk da (2023) çalışmalarında İngilizce ve matematik ders kitaplarında sözel/dilsel ve görsel/uzamsal zekâyâ ağırlık verildiğini belirtmişlerdir.

Günümüzde bireysel farklılıkların gözetildiği öğrenci merkezli ve kapsayıcı bir eğitim anlayışının benimsendiği düşünüldüğünde, ders kitaplarında yer alan etkinliklerin tüm zekâ alanlarına hitap etmemesi önemli bir eksikliklerdir. Öğrenciler zekâ türleri, yetenekleri, öğrenme tarzları, bilişsel özellikleri ve bilgiyi işleme süreçleri bakımından birbirlerinden farklıdır (Oral ve Doğan, 2010). Bu bağlamda ders kitaplarında çoğunlukla görsel/uzamsal, sözel/dilsel ve mantık/matematiksel zekâ alanlarına ağırlık verilmesi, öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz ardı edilmesine, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik olan kapsayıcılık ilkesinin ihlaline neden olabilmektedir.

Müziksel/ritmik zekâ alanına hiç yer verilmemesi, önemli bir diğer problem olarak öne çıkmaktadır. Bu zekâ türünde güçlü olan öğrencilerin öğrenme süreçlerinde aktif rol alabilmesi için bu alana yönelik etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Al (2016) çalışmasında, müziksel/ritmik zekâ alanına dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin kazanımları üzerinde olumlu etkiler yarattığını belirlemiş, özellikle bu zekâ alanı güçlü olan öğrencilerin derse katılımının ve akademik başarısının arttığını ortaya koymuştur. Kılıç'a (2012) göre, bu tür etkinlikler öğrencilerin öğrenmeyi daha eğlenceli ve kalıcı hâle getirmesini sağlayabilir. Aynı şekilde, bedensel/kinestetik zekâyâ yönelik etkinliklerin yalnızca drama yöntemi ile sınırlandırılmış olması, bu alandaki potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Kuru'ya (2001) göre denge, hız, koordinasyon, dokunma ve esneklik gibi beceriler bedensel/kinestetik zekânın temel unsurlarıdır. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler ders kitabında bu zekâ alanına yönelik etkinliklerde çeşitlilik sağlanarak daha kapsayıcı bir yapı oluşturulabilir.

Örneğin ders kitabına bedensel/kinestetik zekâ alanı için canlandırma/drama uygulamalarının yanı sıra yerinde öğrenme etkinlikleri (okul bahçesinde yön bulma, doğal unsurları gözlemleme, mini saha etkinlikleri), müziksel/ritmik zekâ alanı için tarihi türküler ve şarkılar üzerinden kültürel miras analizi (örneğin 'Aşık Veysel-Uzun İnce Bir Yoldayım' temasıyla kültürel değerlerin yorumlanması etkinliği) ya da ülke/bölge tanıtımlarında ritim çalışmaları (Karadeniz'in kültürel özellikleri hızlı ritimle, Ege'nin kültürel özellikleri sakın ritimle eşleştirme) ve doğa zekâ alanı için okul bahçesi gözlemleri (yer şekilleri, hava durumu ve doğal unsurların incelenmesi etkinlikleri), doğa temelli mini saha çalışmaları (mahallede çevre sorunlarının fotoğraflanması ve raporlanması etkinliği) veya sürdürülebilirlik temelli etkinlikler (enerji tasarrufu, afet bilinci çalışmaları) eklenerek bu çeşitlilik sağlanabilir.

Çoklu Zekâ Kuramı, sosyal bilgiler dersinde hem öğrenme süreçlerini zenginleştiren hem de farklı zekâ alanlarına hitap ederek öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkarmalarına olanak sağlayan güçlü

bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Çepni, 2010). Bu nedenle, ders kitaplarının etkinlik tasarımlarında yalnızca geleneksel (sözel/dilsel görsel/uzamsal ve mantık/matematiksel) olarak öne çıkan zekâ alanlarına değil, aynı zamanda yeterince temsil edilmeyen diğer zekâ alanlarına da yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece tüm öğrencilerin farklı zekâ alanlarına hitap eden etkinlikler tasarlanarak, her öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimi desteklenebilir ve eğitimde kalite standartlarının gereği yerine getirilmiş olur. Bu kapsamda araştırma bulgularından hareketle şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Çalışma kapsamında incelenen ders kitabında bedensel/kinestetik, müziksel/ritmik, doğa zekâ alanlarına yeterince yer verilmediği bulgusundan hareketle sosyal bilgiler derslerinde drama, müzik, doğa gezisi, rol oynama ve benzeri uygulamalara dayalı etkinliklere daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.
2. Çalışma kapsamında incelenen ders kitabında zekâ alanlarına dengeli bir şekilde yer verilmediği bulgusundan hareketle öğretmenlerin, ders kitaplarının sınırlılıklarını göz önünde bulundurarak kendi öğretim uygulamalarında farklı zekâ alanlarına hitap edecek etkinlikler tasarlamaları ve böylece farklı öğrenme tarzlarındaki öğrencileri desteklemeleri önerilmektedir.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmanın verilerinin toplandığı kitap ve araştırma sürecinde incelenen diğer dokümanlar kamuya açık olan kaynaklardır. Bu nedenle çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden finansal destek alınmamıştır. Araştırmacıların araştırma ile ilgili herhangi bir kişi veya kurumla kişisel veya finansal çıkar çatışması yoktur.

Bilgilendirilmiş Onam

Bu çalışmanın verilerinin toplandığı kitap ve araştırma sürecinde incelenen diğer dokümanlar kamuya açık olan kaynaklardır. Bu nedenle çalışma bilgilendirilmiş onam alınmasını gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Akar, K. (2006). *İlköğretim 6. 7. 8. sınıf öğrencilerin çoklu zekâ kuramına göre sahip oldukları zekâ alanları ve akademik başarılarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Al, S. (2016). *Müzikal zekâ temelinde çoklu zekâ etkinliklerini sosyal bilgiler dersinde uygulamak: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Altan, M. Z. (1999). Çoklu zekâ kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 17(17), 105-117.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Altan, M. Z. (2012). Eğitim, çoklu zekâ kuramı ve çoklu zekâ kuramında onuncu boyut: Ahlaki zekâ. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 137-144.
- Aydın, A. (2010). Kimya I ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 207-224.
- Aytekin, D. E. & Yaşar, F. Ö. (2024). Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe öğretim setindeki etkinliklerin çoklu zekâ kuramı çerçevesinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 7(3), 479-499.
- Başbayrak, M. (2021). *Öğretim yılında okutulan 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin çoklu zekâ kuramı ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

- Başbayrak, M. & Örgü Yaşar, F. (2021). 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının çoklu zekâ kuramı çerçevesinde değerlendirilmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(69), 1066-1077.
- Çakan, S. H. (2006). Çoklu zekâ teorisinin kimya eğitiminde uygulanması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çelik, M. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu zekâ alanlarının belirlenmesi ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Çepni, O. (2010). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "ülkemizin kaynakları" ünitesinin çoklu zekâ kuramına göre öğretiminin öğrenci başarısına etkisi (Kastamonu örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Demir, B. (2016). Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinliklerin çoklu zekâ kuramı bakımından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Epçaçan, C. & Kırbaş, A. (2018). Türkçe ders kitabı etkinliklerinin çoklu zekâ yaklaşımı temelli öğretim açısından değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 22(76).
- Ergin, G. (2007). Yeni ilköğretim 4. ve 5. sınıf Türkçe programının çoklu zekâ kuramı açısından değerlendirilmesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Eser, R. S. & İpek, Y. (2024). Çoklu zekâ kuramı bağlamında Türkçe dersi okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 100-121.
- Fahrnisa, S., Liliawati, W. & Iryanti, M. (2023). Analysis of high school textbooks on earth materials based on representation of multiple intelligences. *AIP Conference Proceedings*, 1-5.
- Gardner, H. (2004). Audiences for the theory of multiple intelligences. *Teachers College Record*, 106(1), 212-220.
- Gardner, H. (2020). Of human potential: A 40-year saga. *Journal for the Education of the Gifted*, 43(1), 12-18.
- Gardner, H., & Hatch, T. (1989). Educational implications of the Theory of Multiple Intelligences. *Educational Researcher*, 18(8), 4-10. <https://doi.org/10.3102/0013189X018008004>
- Göksoy, S. (2014). Eğitim sistemlerinde kalite standartları ve kalite standart alanları. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 3(7), 85-99.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdael ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Gümüş, M. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme-öğretme sürecinin çoklu zekâ kuramına göre değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi.
- Gün, E. (2024). İlkokul 3. ve 4. sınıf fen bilimleri ders kitaplarının çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Güven, A. Z. & Banaz, E. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarının çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi (İstanbul yabancılar için Türkçe b1-b2 kitap seti örneği). *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 8(2), 44-52.
- Güzel, D., & Şimşek, A. (2014). Milli Eğitim Şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 172-216.
- İnan, C. & Erkuş, S. (2022). Çoklu zekâ kuramına dayalı hazırlanan çalışma yapraklarının ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin matematik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(30), 111-154.

- Karaca, L. (2017). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders programı ile ders ve çalışma kitaplarının çoklu zekâ kuramı yönünden incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Karakuş, H. (2019). 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Kılıç, M. S. (2012). İlköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji ders kitabının çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(8), 19-33.
- Koyuncuoğlu, A. & Kaya, Z. (2020). 6. Sınıf fen bilimleri ders kitabının çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi. *Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute*, 6(1), 19-45.
- Kuloğlu, S. (2005). Çoklu zekâ kuramının ilköğretim sekizinci sınıflarda matematik öğretiminde öğrenci başarısına etkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kuru, E. (2001). Kinestetik zekâ ve beden eğitimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 217-229.
- Küçük, M., Balık, V. M., Akdoğan, A. & Aslan, E. (2022). İletişim ve çoklu zekâ kapsamında ortaokul 5. sınıf fen bilimleri ders kitabı incelemesi. *The Journal of Social Sciences*, 61(61), 526-538.
- Maharma, H. A. (2021). Analysis of the activities used in English textbooks regarding the multiple intelligences theory in Jordan. *Educational Research and Reviews*, 16(10), 400-406.
- MEB (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. T. C. Milli Eğitim Bakanlığı. <https://tymm.meb.gov.tr/temel-yaklasim>
- MEB. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. Milli Eğitim Bakanlığı. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Mete, F. & Yarı, M. (2020). MEB 2018 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin kinestetik öğrenme stiline uygunluğunun incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*(33), 191-208.
- Nacaklı, Z. (2006). Çoklu zekâ kuramı dayanaklı ders işleme modelinin ilköğretim 7. sınıf müzik dersinde öğrencilerin müziksel öğrenme düzeylerine etkisi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ol, C. G., Yılmaz, F. G., Demirezer, H., Polat, M., Akpınar, M., Evin, Ö., Çelebi, T. S. & Yabansu, Y. (2024). *Sosyal bilgiler ders kitabı 5*. MEB.
- Oral, İ. & Doğan, O. (2010). Ortaöğretimde çoklu zekâ kuramının elektrik konularını öğrenme sürecine etkisinin araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 159-171.
- Öz, G. (2017). *Sosyal bilgiler 7. sınıf öğretim programında yer alan kavramların çoklu zekâ yaklaşımına göre öğretimi (Yüksekova ilçesi örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Özçelik, E., Özçelik, Ş. & Baştürk, N. O. (2024). Ortaokul 5. sınıf seçmeli okuma becerileri dersi ders kitabı metin etkinlik sorularının çoklu zekâ alanlarına göre sınıflandırılması. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(1), 16-35.
- Özkan, H. H. (2008). Çoklu zekâ kuramı ve eğitim programı öğeleri ilişkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 332-344.
- Sakız, H. (2024). *Eğitimde bir kalite modeli olarak kapsayıcı eğitim*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Saraçoğlu, G. K. (2024). Multiple intelligences in action: a critical analysis of the movies unit in the 9th grade english coursebook in Türkiye. *Remittances Review*, 9(5), 108-119.

- Shuyin, T., Sereerat, B.O., Songsiengchai, S. & Thongkamsuk, P. (2023). The development of instructional model based on Gardner's multiple intelligence theory to improve the mathematics achievements of second grade primary school students. *World Journal of Education*, 13(6), 24-34.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Talu, N. (1999). Çoklu zekâ kuramı ve eğitime yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(15), 164-172.
- Tanrıkulu, E. (2022). *Ortaokul fen bilimleri ders kitabında yer alan etkinliklerin çoklu zekâ türlerine göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Tanrıkulu, E. & Tüysüz, M. (2024). Ortaokul fen bilimleri ders kitabında yer alan etkinliklerin çoklu zekâ türlerine göre incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(3), 1588-1604.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.